

Фантастичні пригоди в стилі казок
братів Грім та легенд Толкіна!

Права на екранізацію придбано легендарним режисером
«Володаря пернів» та «Гобіта» Пітером Джексоном!

Наомі Новік — популярна американська письменниця-фантаст,
що працює в жанрах альтернативної історії. Лауреат премій
Nebula Award, *Locus Award*, *Mythopoeic Award*, премії імені Дж. Кемп-
белла та Комптона Крука, фіналіст *Hugo Award*. Письменниця
виросла на казках та романах Джона Толкіна, які й уплинули на
формування її стилю.

*Королівства Польні та Росья — давні вороги. Але землі обох посту-
пово захоплює страшна Пуца, що перетворює людей на дерева. Маг
Дракон століттями стримував чари Пуці. За це щодесять років
жителі сусідніх селищ платили чарівнику данину у вигляді найкраси-
вішої, найуправнішої чи найрозумнішої дівчини. Агнешка була певна,
що цього разу Дракон забере її подругу-красуню Касю. Але несподіва-
но для всіх він обрав нечупару Агнешку. Саме вона покликана розга-
дати таємницю страшної Пуці й знищити її...*

Оповідна манера автора зачаровує, а герої лишаються в пам'яті
назавжди. Приголомшливо!

Грегори Марвайр, американський письменник

Новік створила цікаву казку із битвами й магією. Це історія, у якій
переплелися дотепність і серйозність, вигаданий світ і алузії на
реальні екологічні проблеми, з якими ми стикаємося сьогодні.

The Washington Post

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-4289-0

9 786171 242890

Ти, що не мають коріння
Наомі Новік

Ті, що не мають
коріння

Naomi Novik
Uprooted

A NOVEL

DEL REY
NEW YORK

Наомі Новік

Ті, що не мають
коріння

РОМАН

ХАРКІВ 2018 КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.111(73)
Н73

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Публікується з дозволу Ballantine Books, an imprint
of Random House, a division of Penguin Random House LLC

Перекладено за виданням:
Novik N. Uprooted : A Novel / Naomi Novik. —
New York : Del Rey, 2015. — 465 p.

Переклад з англійської *Марії Пухлій*

Дизайнер обкладинки *Оксана Волковська*

ISBN 978-617-12-4289-0
ISBN 978-0-8041-7903-4 (англ.)

© Temeraire LLC, 2015
© Nemiго Ltd, видання українською мовою, 2018
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2018

Розділ 1

Наш Дракон не їсть тих дівчат, яких забирає, хай які історії розповідають за межами нашої долини. Ми їх іноді чуємо від подорожніх мандрівників. Вони говорять так, ніби ми займаємося людськими жертвоприносинами, а він — справжній дракон. Звісно, це неправда: може, він і чаклун, та ще й безсмертний, але він все одно людина, а якби він захотів їсти одну з нас щодесять років, наші батьки зібалися б у ватагу та вбили б його. Він захищає нас від Пущі, а ми йому вдячні, але не настільки вдячні.

Він їх насправді не пожирає; так тільки здається. Він забирає дівчину до себе у вежу, а за десять років відпускає її, але на той час вона вже є іншою людиною. Одяг у неї надто вже гарний, а говорить вона, як придворна дама, а ще вона прожила сама з чоловіком десять років, тож вона, звісно, збезчещена, хоча всі дівчата кажуть, що він ніколи їх не торкається. Що ще вони могли б сказати? А це ж іще не найгірше — зрештою Дракон дає їм повний гаманець посагу, коли їх відпускає, тож кожен був би радий з такою одружитися, збезчещена вона чи ні.

Але вони не хочуть ні за кого виходити заміж. Вони взагалі не хочуть залишатися.

— Вони забувають, як тут жити, — якимось несподівано сказав мені батько. Я їхала поруч з ним на сидінні великого порожнього воза; ми прямували додому, привівши хмизу на тиждень. Ми жили у Дверніку — не найбільшому селі в долині й не найменшому, та й не найближчому до Пущі: від неї до нас було сім миль. Утім, дорога завела нас на великий пагорб, а ясного дня на вершині було видно все уздовж річки аж до блідо-сірої смуги випаленої землі на передньому краю, а також міцну

темну стіну дерев за нею. Драконова вежа стояла на віддалі з іншого боку, застрягнувши шматочком білої крейди біля підніжжя західних гір.

Я ще була дуже малою — гадаю, не старша за п'ять років. Але я вже знала, що про Дракона або про дівчат, яких він забирає, говорити не можна, тож коли мій батько порушив правило, це мені запам'яталося.

— Вони пам'ятають, що треба боятися, — сказав мій батько. Ото й усе. Потім він поцокав до коней язиком, і вони пішли швидше, спускаючись пагорбом і повертаючись у зарості.

Мені це здалося не дуже розумним. Ми всі боялися Пущі. Але в долині ми були вдома. Як можна полишити свій дім? І все ж дівчата ніколи не верталися назавжди. Дракон випускав їх із вежі, і вони ненадовго поверталися до своїх родин — на тиждень, іноді на місяць, але ніколи не затримувалися значно довше. Потім вони брали срібло, отримане у посаг, і йшли. Здебільшого вони вирушали до Кралії та вступали до Університету. Часто-густо виходили заміж за якихось міщан, а якщо ні, то ставали вченими чи крамарками, хоча деякі люди все ж шепотілися про Ядвігу Бах, яку забрали шістдесят років тому, нібито вона стала куртизанкою та коханкою барона й герцога. Та на той час, коли народилась я, вона вже була звичайною заможною старою, що надсилала чудові подарунки всім своїм двоюрідним онукам і ніколи не приїздила в гості.

Отже, це явно зовсім не те, що віддати свою дочку, щоб її з'їли, але й радості це не приносить. У долині не так багато сіл, щоб шанси були дуже низькими: він забирає лише сімнадцятирічну дівчину, народжену між жовтнем одного року та наступного. У мій рік на вибір було одинадцять дівчат, а це — гірші шанси, ніж у грі в кості. Усі кажуть, що Дракононароджену дівчинку, коли вона стає старшою, починаєш любити інакше; від цього не втекти, бо знаєш, що її дуже легко втратити. Але зі мною, з моїми батьками було не так. Коли я стала належно дорослою,

аби зрозуміти, що мене можуть забрати, ми всі вже знали, що він забере Касю.

Лише невтаємничені прохожі мандрівники хвалили Касиних батьків або казали їм, яка красива в них донька, яка розумна чи яка мила. Дракон не завжди забирив найгарнішу дівчину, та чомусь неодмінно забирив найособливішу: якщо одна дівчина була значно гарнішою за всіх інших, значно розумнішою, найкраще танцювала чи була особливо доброю, він чомусь завжди обирав її, хоча й не перекидався з дівчатами майже жодним словом, перш ніж зробити вибір.

А Кася мала це все. У неї було густе пшенично-золоте волосся, яке вона заплітала в косу до пояса, очі в неї були світло-карі, а сміх її був наче пісня, якої хотілося заспівати. Вона завше вигадувала найкращі ігри, а ще могла сама вигадувати казки та нові танці; вона вміла готувати, як на бенкеті, а коли вона прядла вовну з батьківських овець, нитка сходила з колеса гладенькою та без жодного вузлика, не плутаючись.

Я знаю, що розповідаю про неї так, ніби вона з казки. Та все було навпаки. Коли мати розповідала мені казки про принцесу, що прядла, про сміливу дівчину-гуску чи про річкову діву, я подумки уявляла собі їх усіх трохи схожими на Касю; отак я про неї думала. А ще була замала, щоб бути мудрою, тож любила її більше, а не менше, бо знала, що її в мене скоро заберуть.

Вона казала, що не проти. Вона була ще й безстрашною: її мати Венса про це подбала. Пам'ятаю, як одного разу вона сказала моїй матері, підбиваючи Касю залізити на дерево, якого та побоювалася: «Їй доведеться бути сміливою». А моя мати зі сльозами обняла її.

Ми жили лише за три будинки одна від одної, а своєї сестри в мене не було, лише троє братів, значно старших за мене. Кася була мені найдорожчою. Ми з пелюшок гралися разом, спершу на кухнях у своїх матерів, намагаючись не потрапляти під ноги, а потім — на вулицях перед нашими хатами, аж доки не стали достатньо дорослими, щоб

ходити до лісу й там біситись. Я ніколи не хотіла сидіти в чотирьох стінах, коли ми могли бігати під гілками руч об руч. Я уявляла собі, як дерева схилиють донизу своє гілля, аби нас прихистити. Я не знала, як виживу, коли Дракон її забере.

Мої батьки не стали б дуже за мене боятися, навіть якби Касі не було. У свої сімнадцять я все ще була незрілим, надто кошавим дівчиськом із великими ногами та сплутаним волоссям, темним, як багнука, а мій єдиний дар, якщо це можна так назвати, полягав у тому, що я рвала, бруднила чи губила все, що на мене вдягали, упродовж одного дня. Моя мати зневірилась у мені ще до того, як мені виповнилося дванадцять, і дозволила мені бігати в обносках старших братів будь-коли, окрім свят, коли я мусила перевдягатися всього за двадцять хвилин до того, як ми виходили з дому, а тоді сісти на лаву перед нашими дверима, доки ми не підемо до церкви. Усе одно неможливо було вгадати, чи дістанусь я селянської луки, не зачепившись за якусь гілку та не оббризкавшись грязюкою.

«Доведеться тобі вийти заміж за кравця, маленька моя Агнешко», — казав мій батько, сміючись, коли приходив додому з лісу вночі, а я бігла його зустрічати, із замурзаним личком, із принаймні однією дірочкою на одязі та без хустинки. Він усе одно підхоплював мене та цілував, а моя мати лише злегка зітхала; хто з батьків міг би справді шкодувати, що Дракононароджена дівчинка має кілька ганджів?

Наше останнє літо перед відбором було довгим, теплим і сльозливим. Кася не ридала, зате ридала я. Ми допізна затримувалися в лісах, по змозі розтягуючи кожен золотий день, а потім я приходила додому голодна та втомлена і просто лягала спати в темряві. Заходила моя мати і гладила мене по голові, тихенько співаючи, тим часом як я засинала у сльозах, а тоді залишала біля мого ліжка тарілку з їжею на той час, коли я прокинуся посеред ночі голодною. Вона не намагалася втішити мене якимось інакше: як би вона могла це зробити? Ми обидві знали,

що, хоч як сильно вона любить Касю та Касину матір Венсу, вона не може обійтися без маленького вузлика радості в животі: не *моя* донька, не *моя* одиначка. І, звісно, я насправді не хотіла би, щоб вона відчувала щось інше.

Майже все те літо ми з Касею були вкупі, сам на сам. Так було вже давно. Маленькими ми бігали з ватагою сільських дітей, але коли подорослішали, а Кася погарнішала, її мати якось сказала їй: «Краще тобі нечасто бачити хлопців, як для свого, так і для їхнього добра». Та я не відпускала її, а моя мати таки достатньо сильно любила Касю та Венсу, щоб не намагатися мене відірвати, хоча вона й знала, що мені від цього врешті-решт болітиме сильніше.

В останній день я знайшла для нас галявину в лісах, де на деревах іще було листя, золоте й полум'яно-червоне, і воно шелестіло над нами, а на землі довкола валялися стиглі каштани. Ми розвели маленьке багаття з гілячок і сухого листя, щоб підсмажити кілька каштанів. Завтра буде перше жовтня і буде влаштовано великий бенкет, аби вшанувати нашого покровителя та пана. Завтра прийде Дракон.

— Незле було би бути трубадуром, — мовила Кася, лежачи горілиць з заплющеними очима. Вона трохи наспівувала: на свято прийшов мандрівний співець, і він того ранку репетирував пісні на луці. Вози з даниною прибували весь тиждень. — Обійти всю Польню та заспівати для короля.

Вона сказала це задумливо, не як дитя, що витає у мріях; вона сказала це як людина, що справді думає, чи не покинути долину, чи не піти назавжди. Я схопила її за руку.

— І ти приходила б додому щороку на зимовий сонцеворот, — мовила я, — та співала б нам усіх пісень, які завчила, — ми завзято тримались одна одною, і я не дозволила собі згадати, що дівчата, яких забирає Дракон, ніколи не хочуть повертатися.

Звісно, тієї миті я тільки люто його ненавиділа. Та він не був поганим паном. По той бік північних гір барон Жовтих Боліт тримав армію з п'яти тисяч душ для війн, які вела Польня, замок із чотирма вежами, та ще дружину,

яка носила коштовне каміння кольору крові та плащ із білого лисячого хутра, і все це — у не багатших за нашу долину володіннях. Чоловіки мали один день на тиждень працювати на баронських полях, які були на найкращих землях, а ще він забирав гідних синів до свого війська, а позаяк довкола ходило стільки солдатів, дівчата, ставши жінками, мушили сидіти в хаті та не лишатися на самоті. І навіть він не був *поганим* паном.

Дракон мав лише одну вежу, у якій жив сам, і не тримав жодного бійця чи навіть служника, крім єдиної дівчини, яку забирав. Йому не треба було утримувати армію: він служив королю власною працею, своїм чародійством. Він часом мав приїздити до двору, аби поновити свою присягу на вірність, і король, гадаю, міг би викликати його на війну, але головно його обов'язок полягав у тому, щоб лишатися тут і пильнувати Пущу, а ще захищати королівство від її злоби.

Він не знав міри лише в одному — у книжках. Ми були начитані як на селян, оскільки він був готовий платити золотом за один-єдиний великий том, а тому сюди приїздили торгівці книжками, хоча наша долина й була на самому краю Польні. А приїздивши, вони завжди наповнювали сакви на своїх мулах потріпанними чи дешевими книжками, що їх продавали нам за копійки. У долині хіба що в бідних оселях не красувалися бодай дві-три книжки.

Будь-кому, хто не жив достатньо близько від Пущі, щоб зрозуміти, це все може здаватися дрібницями та дурницями, занадто незначним для того, щоб відмовитися від дочки. Але я пережила Зелене Літо, коли жаркий вітер приніс пилок іздалеку, з Пущі на захід у долину, на наші поля та в наші сади. Посіви росли пишно, аж буяли, але при цьому були дивними і потворними. Кожен, хто їв їх, божеволів від гніву, кидався на рідних і зрештою тікав до Пущі та зникав, якщо його не прив'язували.

Тоді мені було шість років. Батьки намагалися по змозі берегти мене, та я все одно добре запам'ятала холодне лип-

ке відчуття жаху повсюди, загальний страх і постійну гризоту голоду в животі. Ми вже встигли з'їсти всі свої торішні запаси, розраховуючи на весну. Один із наших сусідів, збожеволівши з голоду, з'їв декілька зелених бобів. Пам'ятаю крики з його будинку тієї ночі, а ще — як визирала з вікна, щоб побачити, як мій батько біжить на допомогу, узявши з собою притулені до нашої повітки вила.

Якось того літа я, надто мала, щоб як слід усвідомити небезпеку, втекла з-під нагляду своєї виснаженої худой матері та побігла до лісу. Я знайшла в захищеному од вітру закутку напівмертву ожину. Розсунула тверді мертві гілки і, тягнучись до захищеного осердя, набрала жменьку чудодійних ягід, аж ніяк не потворних, ціленьких, соковитих і дуже смачних. Кожна вибухала радістю у мене в роті. Я з'їла дві жмені та назбирала собі в пелену; поспішила додому, поки вони просочували мені сукню шарлатними плямами, а моя мати, побачивши моє замурзане обличчя, розридалася з жаху. Я не занедужала: ожина якось уникнула прокляття Пущі, і ягоди не зіпсувалися. Але материні сльози страшенно мене злякали; я ще не один рік після цього уникала ожини.

Дракона того року викликали до двору. Він повернувся рано, виїхав просто в поля та прикликав чарівний вогонь, який спалив увесь той спаплюжений урожай, кожен отруєний посів. Це було його обов'язком, але опісля він завітав до кожного дому, де хтось занедужав, і дав цим людям скуштувати чарівного трунку, що очистив їм розум. Він віддав накази про те, що села далі на захід, які ця пошесть оминула, мають поділитися з нами врожаєм, і навіть повністю відмовився від данини самому собі того року, щоб ніхто з нас не мучився голодом. Наступної весни, перед самісінькими посівними роботами, він пройшов полями знову, щоб випалити нечисленні заражені залишки, доки вони ще не вкорінилися наново.

Та хоча він нас і врятував, ми його не любили. Він ніколи не виходив із вежі, аби проставитися чоловікам

у жнива, як це робив барон Жовтих Боліт, або купити на ярмарку якусь цяцьку, як це дуже часто робили пані баронеса та її доньки. Часом показували вистави мандрівні театри або гірським перевалом із Росії приходили співці. Він не приходив їх послухати. Коли візники привозили йому данину, двері вежі відчинялися самі по собі й вони залишали все добро у льоху, ніколи його не бачачи. Він перекидався хіба що кількома словами зі старостою нашого села і також з бурмістром Ольшанки, найбільшого містечка в долині, зовсім близько від його вежі. Він зовсім не намагався завоювати нашої любові; ніхто з нас його не знав.

І звісно, він також був майстром темного чаклування. Довкола його вежі ясної ночі навіть узимку спалахувала блискавка. Бліді згустки, які він випускав зі своїх вікон, літали вночі дорогами та за течією річки, доходючи до Пущі, аби постояти за нього на сторожі. А часом, коли Пуща когось ловила — пастушку, яка підійшла за близько до її краю, прямуючи за своїм стадом, мисливця, що напився не з того джерела, безталанного мандрівника, який прийшов через гірський перевал, наспівуючи таку музику, що міцно засідала в голові, — що ж, Дракон спускався зі своєї вежі й заради них; а ті, кого він забирав, узагалі ніколи не поверталися.

Він не був злим, але він був відстороненим і жахливим. А ще він мав забрати Касю, тож я його ненавиділа, і ненавиділа багато років до цього.

Тієї останньої ночі моєї почуття не змінилися. Ми з Касею з'їли свої каштани. Сонце сіло, а наше багаття згасло, та ми затрималися на галявині настільки, наскільки вистачило жаринок. Уранці нам не треба було йти далеко. Свято врожаю зазвичай проводилося в Ольшанці, але в рік вибору воно завжди проводилось у тому селі, де жила принаймні одна з дівчат, аби трохи полегшити дорогу їхнім родинам. А в нашому селі була Кася.

Наступного дня, вдягаючи свою нову зелену верхню сукню, я ненавиділа Дракона ще більше. У моєї матері, коли вона заплітала мені коси, тремтіли руки. Ми знали,

що обрано буде Касю, та це ще не означало, що ми не боялися. Утім, я тримала свої спідниці високо над землею та залізла на воза якомога обережніше, двічі глянувши, чи немає скабок, і дозволивши батькові допомогти мені. Я була рішуче налаштована особливо постаратись. Я знала, що це безглуздо, та я хотіла, щоб Кася знала: я люблю її достатньо сильно, щоб не збільшити її шанси. Я не збиралася виглядати навмисно неохайно чи вдавати косоокість або сутулість, як часом робили дівчата.

Ми зібralися на селянській луці, і всі одинадцятьоро дівчат стали в ряд.

Бенкетні столи були виставлені квадратом, надто шедро наладовані, тому що насправді були не дуже великі, щоб на них умістилася данина зі всієї долини. За ними зібralися всі. На траву в кутках пірамідами були накладені мішки пшениці та вівса. На траві стояли лише ми разом з родичами та старостою Данкою, яка збентежено ходила вперед-назад перед нами; її уста беззвучно ворушилися — вона репетирувала своє привітання.

Інших дівчат я знала погано. Вони були не з Дверніка. Усі ми мовчали, залякши на місці у своєму гарному одязі та з косами, і дивилися на дорогу. Поки що не було жодних ознак Дракона. Моя голова сповнилася диких фантазій. Я уявляла собі, як із прибуттям Дракона кидаюся поперед Касі та кажу йому натомість забрати мене або оголошую йому, що Кася не хоче з ним іти. Але я знала, що мені не стане відваги ні на що з цього.

А потім жاخливо прибув він. Він прийшов аж ніяк не з дороги, він просто вийшов із повітря, та й усе. Коли він вийшов, я саме дивилася в той бік: пальці посеред повітря, далі — рука та нога, а потім — півлюдини, настільки неймовірно й неправильно, що я не змогла відвернутися, хоча мені й скрутило шлунок. Іншим пощастило більше. Вони помітили його лише тоді, коли він зробив перший крок до нас, і всі довкола мене постаралися не здригнути з подиву.

Дракон не був схожим на жодного чоловіка з нашого села. Він мав бути старим, згорбленим і сивим, він прожив у своїй вежі сотню років, але був високим, прямим, безбородим і мав пружну шкіру. Швидко глянувши на нього на вулиці, я, можливо, подумала би, що він — юнак, хіба що трохи старший за мене — людина, якій я могла б усміхнутися за бенкетними столами та яка могла б запросити мене до танцю. Але в його обличчі було дещо неприродне — сіточка зморщок біля очей, наче роки не могли його торкнутись, а праця — змогла. Обличчя в нього все одно було не потворне, але неприємне через холодність. Усе в ньому говорило: «Я — не один із вас і не хочу ним бути».

Одяг у нього, звісно, був багатий; парча з його жупана, навіть без золотих гудзиків, могла б рік годувати родину. Та він був худий, як чоловік, у якого три роки з чотирьох були негаразди з урожаєм. Тримався він вимушено, із бентежним зав'язанням мисливського пса, ніби хотів лише одного — хутко вшитися. Це був найгірший день у житті для всіх нас, але стерпіти нас він не міг; коли наша староста Данка вклонилася та сказала йому: «Мій пане, дозвольте мені відрекомендувати вам оцих...» — він перебив її та сказав: «Так, розберімося з цим».

У мене на плечі лежала тепла батькова рука — батько стояв біля мене, уклонившись; материна рука міцно вчепилася в мою з другого боку. Вони знехотя відступили разом з іншими батьками. Ми, усі одинадцятьоро, несвідомо підступились одна до одної. Ми з Касею стояли біля кінця черги. Я не наважувалася взяти її за руку, та стояла достатньо близько, щоб наші руки злегка торкалися одна одної, і я спостерігала за Драконом і все ненавиділа його, а він тим часом ішов уздовж ряду та піднімав обличчя кожної дівчини за підборіддя, щоб глянути на неї.

Він говорив не з усіма нами. Дівчині поруч зі мною, тій, що з Ольшанки, він не сказав ані слова, хоча її батько, Борис, був найкращим конярем у долині, на ній була вовняна сукня, пофарбована у блискучо-червоний колір,

а її чорне волосся було заплетене у дві довгі красиві коси з червоними стрічками. Коли черга дійшла до мене, він, насупившись, позирнув на мене (холодні чорні очі, бліді вуста стулені) та сказав:

— Твоє ім'я, дівчино?

— Агнешка, — вимовила я — чи спробувала вимовити; я виявила, що рот у мене висох. Я ковтнула.

— Агнешка, — сказала я знову, пошепки. — Мій пане, — моє обличчя пашіло. Я опустила очі. Мені було зрозуміло, що, хоч як я стереглася, по моїй спідниці від подолу тягнулися три великі брудні плями.

Дракон пішов далі. А тоді він зупинився, дивлячись на Касю, так, як не зупинявся для жодної з нас. Він стояв там, тримаючи руку в неї під підборіддям, його тонкі жорстокі вуста кривила тонка вдоволенна усмішка, а Кася дивилася на нього сміливо, не здригнувшись. Відповідала вона не грубим голосом, не рипливим абощо, а рівним і співучим:

— Кася, мій пане.

Він знову усміхнувся їй, не приємно, а виглядаючи, наче вдоволений кіт. До кінця шеренги він дійшов без інтересу, майже не глянувши на двох дівчат після неї. Я почувала, як Венса вдихає, мало не ридаючи, за нами, коли він розвернувся та пішов назад глянути на Касю, досі з отим задоволеним виразом обличчя. А потім він знову насупився, повернув голову й подивився просто на мене.

Я все ж таки забула та взяла Касю за руку. Я стискала її так, що мало не роздушила, а вона тиснула у відповідь. Вона швидко звільнилась, і я натомість склала руки перед собою з яскравим рум'янцем на щоках; мені було страшно. Він лише знову ненадовго примружив на мене очі. А потім він підняв руку, і в його пальцях сформувалася малесенька кулька синьо-білого полум'я.

— Вона нічого не хотіла, — сказала Кася, смілива, смілива, така, якою я для неї не була. Її голос було чути, хоча він і дрижав, тим часом як я тремтіла, нажахана, наче кролик, витріщившись на кульку. — Прошу, мій пане...

— Мовчи, дівчино, — сказав Дракон і витягнув руку до мене. — Візьми.

— Я... що? — мовила я, приголомшена більше, ніж якби він пожбував її мені в обличчя.

— Не стій там як недоумкувата, — сказав він. — Візьми її.

Рука в мене дрижала, тож, піднявши її, я мимоволі торкнулась його пальців під час спроби зірвати з них кульку, хоча мені й було гидко; шкіра в нього пашіла, наче від гарячки. Але кулька полум'я була холодною, наче мармур, і доторк до неї зовсім мені не зашкодив. Із несподіваним полегшенням я тримала її між пальців, витріщившись на неї. Він роздратовано поглянув на мене.

— Що ж, — непривітно сказав він, — тоді, гадаю, ти, — він забрав кульку з моєї руки та на мить затиснув її у жмені; вона зникла так само швидко, як і з'явилася. Він повернувся та сказав Данці: — Надішліть данину, коли зможете.

16

Я досі не розуміла. Не думаю, що хоч хтось зрозумів, навіть мої батьки; це було надто вже швидко, і мене вразило те, що я взагалі привернула його увагу. Мені навіть не випала нагода розвернутися та попроситися наостанок, перш ніж він повернувся та взяв мене за зап'ясток. Ворухнулася лише Кася; я озирнулася на неї та побачила, що вона готова потягнутися до мене на знак протесту, а тоді Дракон нетерпляче та грубо смикнув мене так, що я пошкандибала за ним, і потягнув мене з собою назад у порожнечу.

Другу руку я притиснула до рота, готова виблювати, коли ми вийшли з повітря. Щойно він відпустив мою руку, я опустила на коліна та виблювала, навіть не побачивши, де я. Він притишено висловив свою відразу — я оббризкала довгий елегантний носок його шкіряного чобота — і промовив:

— Марно. Припини блювати, дівчино, та прибери цей бруд, — він відійшов від мене, лунко стукаючи підшвами по бруківці, й зник.

Я, тремтячи, стояла там, доки не впевнилася, що більше нічого не станеться, а тоді витерла рота тильним бо-

ком долоні та підняла голову. Я була на кам'яній підлозі, та не з абиякого каменю, а з чисто-білого мармуру з яскраво-зеленими прожилками. Це була невеличка кругла кімната з вузькими щілинними вікнами, надто високими, щоб із них виглядати, але в мене над головою стеля різко вгиналася всередину. Я була на самісінькому вершечку вежі.

У кімнаті зовсім не було меблів і не було нічого, чим я могла би витерти підлогу. Зрештою я скористалася подолом свого плаття: воно все одно вже було брудним. Потім, трохи посидівши там у дедалі більшому жаху, тим часом як не відбувалося геть нічого, я підвелася та боязко рушила коридором. Я вийшла б з кімнати будь-яким шляхом, окрім того, яким скористався він, якби був якийсь інший шлях. А такого не було.

Утім, він уже пішов далі. У недовгому коридорі було порожньо. Тут під ногами був такий же холодний твердий мармур, осяяний ворожим блідим білим світлом від підвішених ламп. Це були не справжні лампи, а просто великі шматки прозорого відполірованого каменю, який сяяв ізсередини. Були всього одні двері, а після них у кімнаті — арка, що вела до сходів.

Я відчинила двері та збентежено зазирнула всередину, тому що це було краще, ніж пройти повз них, не знаючи, що за ними. Та за ними відкрилася всього лише невеличка гола кімната з вузьким ліжком, маленьким столиком і умивальником. Навпроти мене було велике вікно, і мені було видно небо. Я побігла до нього та перегнула-ся через підвіконня.

Драконова вежа стояла у передгір'ях на західному кордоні його земель. Уся наша довга долина з її селами та фермами простяглася на схід, а стоячи біля вікна, я могла до кінця роздивитися лінію сріблясто-блакитного Веретена, річки, що бігла посередині в супроводі тьмяно-брунатної дороги. Дорога та річка йшли разом аж до іншого кінця Драконових земель, занурюючись у лісові

насадження та знову виходячи біля сіл, аж поки дорога не закінчилася просто перед величезним чорним клубком Пущі. Річка сама входила до її глибин і зникала, після чого вже не виходила.

Була Ольшанка, найближче до вежі місто, де щонеділі проводився Великий Ярмарок; батько двічі мене туди везив. Далі — Понєц; огортало береги свого невеличкого озера Радомсько; а ще був мій рідний Двернік із його широким зеленим майданом. Я навіть бачила великі білі столи, накриті для учти, на яку Дракон не захотів лишатись, і я сповзла на коліна, поклала підборіддя на підвіконня та розплакалася, мов дитина.

18

Але моя мати не прийшла покласти руку мені на голову; батько не підняв мене та не розсмішив. Я просто ридала досхочу, поки головний біль не став надто сильним, щоб і далі плакати, а після цього я відчула холод і здерв'яніння від того, що стояла на тій до болю твердій підлозі, а ще я шморгала носом і не мала чим його витерти.

Для цього я скористалась іншою частиною своєї спідниці та сіла на ліжко, намагаючись подумати, що робити. У кімнаті було порожньо, зате вона була провітрена й охайна, наче її щойно полишили. Ймовірно, так і було. Якась інша дівчина жила тут десять років сама-самісінька, дивлячись униз на долину. Тепер вона пішла додому попрощатися з родиною, а кімната належала мені.

На стіні навпроти ліжка висіла одна-єдина картина у великій позолоченій рамі. Вона була недоречною — надто величною для маленької кімнатки, та й картиною зовсім не була. Просто широка блідо-зелена смуга, сіро-брунатна по краях, з однією блискучою блакитно-сріблястою лінією, що звивалася посередині м'якими вигинами, та вужчими сріблястими лініями, що йшли від країв їй назустріч. Я витріщилася на неї та замислилася, чи не є чародійством і це. Я ніколи не бачила нічого подібного.

Та місцями уздовж срібної лінії на знайомих відстанях були намальовані кола, і за мить я усвідомила, що на кар-

тині теж була долина, просто сплюснута — така, якою її могла побачити птаха з великої висоти. Та срібна лінія була Веретенем; вона йшла від гір до Пуші, а кола були селами. Кольори сяяли, фарба була лискучою та трішечки рельєфною. Я майже бачила хвилі на річці, полиск сонячного світла на воді. Вона вабила око та пробуджувала в мені бажання дивитися й дивитися на неї. Та разом з тим вона мені не подобалася. Рама була натягнута коробкою на живу долину, замикаючи її, і від погляду на неї я сама почувалася замкненою.

Я відвернулася. Виглядало на те, що я не можу лишатися в кімнаті. Я не з'їла ні крихти ані на сніданок, ані на вечерю напередодні; ніщо не лізло мені в горло. Мій апетит мав зменшитися зараз, коли зі мною сталося щось гірше за все, що я собі уявляла, та натомість я відчувала дошкульний голод, а слуг у вежі не було, тож ніхто не подбає про мій обід. Тоді мені спало на думку дещо гірше: а раптом Дракон очікував, що обід йому приготую я?

А тоді — думка, гірша навіть за цю: що ж буде після обіду? Кася завжди казала, що, на її думку, жінок, які поверталися, Дракон навіть не торкався. «Він забирає дівчат уже сотню років, — завжди твердо казала вона. — Одна з них зізналася б у цьому, і це набуло б розголосу».

Проте кілька тижнів тому вона сам на сам попросила мою матір розповісти їй, як буває, коли дівчина виходить заміж, — розповісти їй те, що розповіла б їй рідна мати ввечері перед весіллям. Я підслухала їх через вікно, повертаючись із лісів, і я стояла біля вікна та вслухувалась, а моїм обличчям стікали гарячі сльози: я гнівалася, страшенно гнівалася за Касю.

Тепер це мала бути я. А я не була сміливою — я не думала, що зможу глибоко вдихати та не стискатися міцно, як моя мати наказувала Касі, щоб не було боляче. Я зрозуміла, що на якусь жахливу мить уявила Драконове обличчя дуже близько від свого, навіть ближче, ніж тоді, коли він вивчав мене під час відбору: чорні очі холодні та

лискучі, мов камінь, оті тверді, наче залізні, пальці, що так дивували теплом, відтягують від моєї шкіри сукню, а він посміхається мені згори вниз отією єлейною вдоволеною посмішкою. Що він увесь такий гарячий, ніби в лихоманці, тож я відчуватиму його всім тілом, мало не розпеченого, як жаринка, доки він лежатиме на мені та...

Здригнувшись, я звільнилася від думок і підвелась. Опустила очі на ліжко та оглянула цю маленьку незатишну кімнатку, де ніде було сховатись, а тоді поспішила за двері та знову пішла коридором. У кінці були сходи, що спускалися крутою спіраллю, тож мені не було видно, що там за наступним поворотом. Боятися спуститися сходами — нібито й дурість, але мене охопив жах. Я все ж таки мало не повернулася до кімнати. Врешті-решт я притиснула одну руку до гладенької кам'яної стіни та повільно пішла донизу, стаючи на одну сходинку обома ногами та зупиняючись послухати, а вже потім спускаючись трохи нижче.

20

Коли я отак проповзла один виток до кінця й на мене нічого не скочило, я відчула себе ідіоткою та пішла швидше. Але тоді я зайшла за ще один поворот і все одно не дісталася сходового майданчика, а тоді — за ще один, і я знову почала боятися, цього разу — що сходи є чарівними та просто тягнутимуться довічно, і... гм. Я почала йти дедалі швидше, а далі притьмом подолала три сходинки до наступного майданчика та врізалась у Дракона.

Я була кошавою, та мій батько був найвищою людиною в селі й я доходила йому до плеча, а Дракон не був кремезним. Ми мало не покотилися сходами разом. Він швидко схопився однією рукою за перила, а другою — за мою руку та якимось зумів не дати нам упасти на підлогу. Я зрозуміла, що міцно тулюся до нього, схопившись за його кожух і витріщаючись йому просто в ошелешене обличчя. Якусь мить він був надто здивований, щоб думати, й видавався звичайною людиною, збентеженою тим, що на неї щось скочило, трохи дурнуватою та трохи м'якенькою, із розкритими вустами та великими очима.

Я сама була настільки здивована, що не рухалась, а просто лишалася там, безпорадно на нього витріщаючись, а він швидко оговтався; його обличчям заволоділо обурення, і він стягнув мене із себе, ставлячи на ноги. Тоді я усвідомила, що саме тільки-но зробила, та налякано бовкнула, перш ніж він зміг заговорити:

— Я шукаю кухню!

— Та *невже?* — промовив він шовковим голосом. Його обличчя, тверде й розлючене, уже аж ніяк не здавалося м'яким, і він ще не відпустив моєї руки. Хватка в нього була міцна, болюча; я відчувала її жар крізь рукав сорочки. Він смикнув мене до себе та нахилився до мене — гадаю, йому було би приємно височіти наді мною, а не маючи такої можливості, він розлютився ще більше. Якби в мене була мить, аби подумати про це, я б відхилилися та зробилася меншою, але я була надто втомлена й налякана. Тож замість цього його обличчя було просто перед моїм, так близько, що його дихання торкалося моїх губ, і я однаково добре відчувала та чула його холодний злий шепіт:

— Можливо, мені краще тебе туди провести.

— Я можу... я можу... — спробувала вимовити я, тремтячи та намагаючись відхилитися від нього. Він різко відвернувся від мене та потягнув мене за собою сходами, по колу, по колу та ще раз по колу; цього разу до наступного майданчика ми подолали п'ять поворотів, далі — ще три повороти донизу в дедалі тьмянішому світлі, а тоді він нарешті витягнув мене на найнижчий поверх вежі, що складався з однієї-єдиної підземної кімнати з різьбленого каменю, із голими стінами й величезним каміном у вигляді рота з опущеними кутиками, повним вогнів, які скакали, наче в печлі.

Він притягнув мене до каміна, і я за мить сліпого жаху усвідомила, що він збирається кинути мене туди. Він був дуже сильним, куди сильнішим як на свої габарити, ніж мав бути, і він легко потягнув мене сходами за собою так, що я аж спотикалася. Та я не збиралася дати йому кинути

себе у вогонь. Я не була пристойною тихою дівчиною; я все життя провела, бігаючи в лісах, вилізаючи на дерева та продираючись крізь ожину, а панічний жах надав мені справжньої сили. Коли він наблизив мене до вогню, я закричала, а тоді заходилася борюкатися, дряпатися і видиратися, тож цього разу справді повалила його на підлогу.

Я звалилася разом з ним. Ми разом стукнулися головами об плити на підлозі та якусь мить пролежали тихо, заціпенівши та переплівшись кінцівками. Вогонь скакав і тріщав поряд з нами, і я, коли моя паніка вщухла, раптово помітила, що у стіні поряд з ним є невеличкі залізні пічні двері, перед ним — рожен для смаження, а над ним — величезна широка полиця з горщиками для приготування їжі. Це була всього-на-всього кухня.

За мить він промовив мало не зачудованим тоном:

— Ти що, несповна розуму?

22

— Я подумала, що ви зараз кинете мене у піч, — сказала я, і досі оторопіла, а тоді почала сміятися.

Це не був справжній сміх: тоді я вже була на півшляху до істерики, викручена шість разів і голодна; у мене на щиколотках і колінах були синці від того, що мене тягнули сходами, а голова боліла так, ніби я розтщила собі череп, і я просто не могла зупинитись.

Але *він* цього не знав. Він знав лише одне: дурна сільська дівка, яку він обрав, сміється з нього, Дракона, найвидатнішого чаклуна королівства, а також свого пана й володаря. Не думаю, що за сотню років до того з нього хоч хтось посміявся. Він підвівся, грубо звільнивши ноги від моїх, а вставши, пильно глянув на мене згори вниз, роздратований, мов кіт. Я лише засміялася ще дужче, а тоді він різко повернувся та залишив мене там сміятися на підлозі, ніби не міг вигадати, що ще зі мною робити.

Після того, як він пішов, мої смішки поступово стихли, і я стала почуватися трохи не такою спустошеною та наляканою. Він усе ж таки не закинув мене в піч і навіть не лягнув. Я підвелася й роззирнулася по кімнаті; видно

було погано, тому що камін палав дуже яскраво, а іншого освітлення не було, та ставши спиною до полум'я, я змогла трохи роздивитися величезну кімнату. Вона все ж була розділена на алькови та мала низькі стіни; у ній були стелажі, повні блискучих скляних пляшок — як я зрозуміла, з вином. Яюсь мій дядько приніс пляшку вина моїй бабусі на зимовий сонцеворот.

Повсюди були запаси: діжки з яблуками, покладеними в солому, картопля, морква та пастернак у мішках, довгі вінки заплетеної цибулі. На столі посеред кімнати я знайшла книгу, що лежала поруч із незапаленою свічкою, каламарем і пером, розгорнувши її, я побачила, що це — облікова книга, де твердою рукою були записані всі запаси. Унизу першої сторінки була примітка, написана дуже дрібним почерком; запаливши свічку, зігнувшись і примружившись, я ледве зуміла її роздивитись:

Сніданок о восьмій, обід о першій, вечеря о сьомій. Залишай стіл накритим у бібліотеці за п'ять хвилин до призначеного часу, і тобі не потрібно бачитися з ним — із ким, не треба й казати — увесь день. Кріпися!

Безцінні поради, а оте «Кріпися!» було наче дотиком дружньої руки. Я притиснула книгу до себе, почувачись менш самотньою, ніж почувалася весь день. Здавалося, був десь полудень, а Дракон не поїв у нашому селі, тож я взялася за обід. Я була не бозна-якою куховаркою, але мати змушувала мене цим займатися, доки я не навчилася справляти обід, а ще я збирала все для своєї родини, тож знала, як відрізнути свіже від гнилого та коли плід буде солодким. Мені ще ніколи не доводилося мати справу з такою силою запасів: там були навіть шухляди з прянощами, які пахнули пирогом на зимовий сонцеворот, а ще — ціла бочка, повна свіжої та м'якої сірої солі.

У кінці кімнати було дивовижно холодне місце, де, як я виявила, висіло м'ясо: цілий олень і двоє великих зайців; був ящик із соломною, повний яєць. На каміні був свіжий буханець уже спеченого хліба, загорнутий у ткане

Подяки

Ім'я «Агнешка» родом із казки, яку я в дитинстві постійно вимагала від матері, під назвою «Agnieszka Skrawek Nieba» («Агнешка Шматочок Неба») у версії чудової Наталі Галчинської. Героїня казки та її бродяча жовта корова мають тут маленьку епізодичну роль, а коріння Пуці заглиблене в дикий, глухий «ляс» тієї історії.

Ця книжка багато чим завдячує Франчесці Коппі та Саллі Макграт, які були моїми бета-ридерками та підбадьорювали мене майже щодня упродовж усього процесу написання. Також щиро дякую Сайї Леві, Джині Патерсон і Лінн Лошін за прочитання одними з перших і поради.

Дякую моїй чудовій редакторці, Енн Грьолл, і моїй агентці, Сінтії Менсон, які заохочували та приймали цю книжку від самих її витоків, а також усім у видавництві «Дель Рей» за допомогу та ентузіазм.

А передусім звертаюся з найширшою подякою та величезною любов'ю до свого чоловіка, Чарльза Ардая, який робить моє життя і мою творчість кращими та правдивішими. Не кожному письменникові щастить мати за першого читача такого ж письменника та блискучого редактора під боком, і я дуже рада, що мені так пощастило!

Від моєї матері моїй доньці — від коріння до квітки. Евіденс, коли ти станеш достатньо дорослою, щоб прочитати цю книжку, вона, сподіваюся, зможе стати для тебе зв'язком із твоєю бабцею та історіями, які вона мені розповідала. Люблю тебе неймовірно.

Про авторку

Наомі Новік народилася у Нью-Йорку 1973 року; вона американка в першому поколінні, вихована на польських казках, Бабі-Язі й Толкіні. Її дебютний роман «Дракон його величності», перший том серії про Відважного, був опублікований 2006 року та перекладений двадцятьма трьома мовами, а права на його можливу екранізацію придбав Пітер Джексон, оскароносний режисер трилогії «Володар пернів».

478

Вона здобула Премію Джона В. Кемпбелла як найкращий новий автор, Премію Комптона Крука — за найкращий дебютний роман, а також премію «Локус» — за найкращий дебютний роман. Вона є одним із засновників і членів правління Організації трансформативних робіт, некомерційної організації, що опікується захистом прав творців-фанатів на правомірне використання їхньої творчості, сама пише фанфіки та створює фан-відео, а також є однією з архітекторів загальнодоступного ресурсу Archive of Our Own.

Новік живе у Нью-Йорку з чоловіком, автором детективів і лауреатом премії «Едгар» Чарльзом Ардаєм, їхньою чудовою маленькою донечкою, Евіденс, а також безжально просіяним стадом із п'яти комп'ютерів.

Більше можна дізнатися на її веб-сайті (<http://naominovik.com>); також можна підписатися на неї під ніком naominovik у Livejournal, Twitter і Facebook.

Літературно-художнє видання

НОВІК Наомі
Ті, що не мають коріння
Роман

Керівник проекту *М. Г. Шакура*
Відповідальний за випуск *Н. О. Міщенко*
Редактор *П. Й. Коробчук*
Художній редактор *А. В. Ачкасова*
Технічний редактор *В. Г. Евлахов*
Коректор *О. Л. Дмитренко*

Підписано до друку 03.11.2017. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Newton». Ум. друк. арк. 25,2.
Наклад 3000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
у друкарні «Фактор-Друк»
61030, м. Харків, вул. Саратовська, 51. Тел.: + 3 8 057 717 53 57

- за телефонами довідкової служби (050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life); (067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88
  - на сайті Клубу: www.bookdub.ua
  - у мережі фірмових магазинів див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом
- Надсилається безоплатний каталог**

Запрошуємо до співпраці авторів
e-mail: publish@ksd.ua

**Запрошуємо до співпраці художників,
перекладачів, редакторів**
e-mail: editor@ksd.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків
тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@ksd.ua

Київ
тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@ksd.ua

Одеса
тел./факс +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@ksd.ua

Новік Н.

Н73 Ті, що не мають коріння / Наомі Новік ; пер. з англ. М. Пухлій. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. — 480 с.

ISBN 978-617-12-4289-0

ISBN 978-0-8041-7903-4 (англ.)

Королівства Польні та Росья — давні вороги. Але землі обох поступово захоплює страшна Пуша, що перетворює людей на дерева. Маг Дракон століттями стримував чари Пуші. За це щодесья років жителі сусідніх селищ платили чарівнику данину у вигляді найкрасивішої, найуправнішої чи найрозумнішої дівчини. Агнешка була певна, що цього разу Дракон забере її подружку-красуню Касю. Але несподівано для всіх він обрав нечупару Агнешку. Саме вона покликана розгадати таємницю страшної Пуші і знищити її...

УДК 821.111(73)